

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2026.1.10>
CZU: 159.954.4:37.015(4+436+480+474.5+498)

DIMENSIUNI ALE CREATIVITĂȚII ÎN DOCUMENTELE DE POLITICI EDUCAȚIONALE

Petru Valentin DIACONU,
doctorand, Școala Doctorală Științe ale Educației,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM
profesor învățământ primar, România
ORCID: 0009-0007-8527-7111
E-mail: diaconu.valentin@yahoo.com

Rezumat: Creativitatea este recunoscută drept un pilon fundamental al inovației, al dezvoltării sociale și al politicilor publice contemporane. Importanța acesteia a fost subliniată de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD) și este asumată de Australia ca valoare centrală a educației, alături de gândirea critică. O abordare similară se regăsește și în politicile educaționale ale Uniunii Europene, dar și în strategiile naționale ale unor state membre, precum Finlanda, Lituania și România. Documentele de politici educaționale joacă un rol determinant în stimularea creativității elevilor, iar analizele comparative evidențiază faptul că autonomia cadrelor didactice favorizează semnificativ dezvoltarea competențelor creative, aspect confirmat și de rezultatele evaluărilor PISA. În acest context România, confruntată cu anumite deficiențe ale politicilor educaționale, dispune de oportunitatea de a valorifica bunele practici europene, demonstrând că prin politici coerente și prin consolidarea autonomiei profesorilor, creativitatea poate fi valorificată în mod adecvat la nivelul clasei.

Cuvinte-cheie: creativitate, inovație, politici publice, valoare a educației, strategii naționale, elevi, autonomia profesorilor.

DIMENSIONS OF CREATIVITY IN EDUCATIONAL POLICY DOCUMENTS

Summary. Creativity is widely recognized as a fundamental pillar of innovation, social development, and contemporary public policy. Its importance has been emphasized by the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) and has been embraced by Australia as a core educational value, alongside critical thinking. A similar approach is reflected in the educational policies of the European Union, as well as in the national strategies of several Member States, including Finland, Lithuania, and Romania. Educational policy documents play a decisive role in fostering students' creativity, while comparative analyses indicate that teacher autonomy significantly supports the development of creative competencies, a finding further confirmed by PISA assessment results. In this context, Romania, facing certain shortcomings in its educational policies, has the opportunity to draw on European best practices, demonstrating that through coherent policies and the strengthening of teacher autonomy, creativity can be effectively leveraged at the classroom level.

Keywords: creativity, innovation, public policies, value of education, national strategies, students, teacher autonomy.

Introducere. Provocările globale exercită o presiune crescândă asupra sistemului educațional care trebuie să-și regândească direcțiile de acțiune privind dezvoltarea personalității elevului. Direcționarea sistemului educațional spre formarea de competențe-cheie conduce spre o nouă redimensionare a scopurilor educației în perspectiva beneficiarului direct. Școala trebuie să pregătească elevul astfel încât acesta să fie capabil de schimbare în orice moment, care să asigure adaptarea la noi meserii ce nu au fost încă create, la rezolvarea unor probleme la care în prezent nu se poate face referire. Aceste perspective orientează spre o abordare holistică a învățării elevilor orientate spre dezvoltarea creativității și formare de competențe-cheie. Competențe-

le-cheie stau astăzi la baza documentelor de politică educațională (planul de învățământ, curricula școlare, programele de formare inițială și continuă a cadrelor didactice), *competențele* sunt omniprezente în acțiunile actuale ale procesului de învățământ, cel din România, dar și în R. Moldova, ele contribuie la o mai bună contextualizare a învățării și exprimă cel mai bine relevanța și autenticitatea învățării, dar și a personalității elevului. În studiile de analiză a politicilor educaționale realizate de către OECD, Pisa, este precizat: tinerii de 15 ani de astăzi sunt niște Robinson Crusoe ai unui viitor care rămâne, în mare parte, necunoscut nouă [7].

Discuții. Asociația Americană de Psihologie (în continuare A.P.A.) a încercat să prezinte conceptul de

creativitate și importanța sa în cotidian [10]. Autorii constată că definirea acestui concept este dificilă deoarece toate noțiunile atașate creativității până acum nu pot fi aplicate pe deplin unor domenii precum arta sau scrierea. Mai recent, cuvântul *autenticitate* a devenit preferat pentru o potențială definiție. Odată cu avansarea în domeniul neuroștiinței, s-a aprofundat înțelegerea conceptului de creativitate. Astfel, cercetătorii au prezentat 3 idei considerate de maximă importanță: *creativitatea este în centrul inovației; creativitatea face persoanele mai fericite și este, în ciuda statutului acceptat de trăsătură nativă, o competență ce poate fi facilitată, dezvoltată sau inhibată* [10].

Multe din aceste aspecte au fost reiterate în mai multe articole privind rolul creativității în aspectele cotidianului (Forster, 2015); rolul asupra fericirii (Tan *et al*, 2015) și modul în care creativitatea poate fi facilitată și antrenată, mai ales în contextul școlii primare (Barrett *et al*, 2023) [5, 8, 9]. Toate aceste articole evidențiază rolul esențial al creativității în cotidian.

J. Forster ilustrează prin numeroase și variate exemple faptul că creativitatea este prezentă în toate domeniile vieții, influențând modul în care ne asumăm riscuri, privim viitorul și sintetizăm informațiile despre realitatea înconjurătoare [5, p. 2-7]. Astfel, creativitatea transcende statutul de subiect de cercetare prin implicarea sa în inovație și în viața socială și se afirmă ca fundament al politicilor publice.

Subiectul creativității a fost abordat de Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD) încă în raportul din 2012, și este recunoscută de Australia ca valoare fundamentală a educației, fiind recomandată alături de gândirea critică în toate disciplinele școlare [5, p. 2]. Această viziune nu se limitează la Australia, ci se regăsește și în politicile publice europene, reflectate în inițiativele Uniunii Europene și ale unor state precum Finlanda, Lituania și România. În cele ce urmează vom examina dimensiunile creativității în documentele de politici.

Politicile Uniunii Europene privind creativitatea. Anul European al Creativității și Inovării a constituit un moment de referință în orientarea politicilor educaționale ale Uniunii Europene către valorizarea competențelor creative. În acest context a fost elaborat *Manifestul Creativității și Inovației în Europa* (Cachia *et al.*, 2010), document rezultat al colaborării dintre reprezentanți ai domeniilor cultu-

ral, antreprenorial și educațional. Structurat în șapte puncte-cheie, manifestul subliniază rolul esențial al creativității în formarea generațiilor viitoare din statele membre ale Uniunii Europene, evidențiind astfel importanța acesteia pentru dezvoltarea durabilă a societății europene în ansamblu. Această perspectivă a fost consolidată ulterior printr-o serie de studii, consultări cu experți și recomandări de politici publice, orientate spre stimularea și dezvoltarea creativității în mediul educațional. Un exemplu relevant în acest sens este documentul *Învățare creativă și predare inovatoare*, publicat în anul următor, ce formulează un set de principii fundamentale menite să sprijine cultivarea creativității în rândul elevilor [1]. Așa cum reiese și din analiza de față, creativitatea este recunoscută drept o competență transversală esențială, cu relevanță nu doar pentru parcursul educațional, ci și pentru viața socială și profesională în general, ocupând un loc central în cadrul politicilor europene privind învățarea pe tot parcursul vieții.

Cercetările desfășurate în perioada 2009–2010 în contextul Anului European al Creativității și Inovării au evidențiat relația strânsă de interdependență dintre creativitate și inovare, acestea fiind abordate ca procese complementare pe parcursul analizelor realizate. În acest cadru a fost recunoscut rolul lor esențial în identificarea și în gestionarea provocărilor economice, sociale și de mediu cu care se confruntă Europa. Drept urmare, stimularea creativității și inovării a fost inclusă printre cele patru obiective strategice ale Consiliului European, ca răspuns la dinamica accelerată a schimbărilor actuale și anticipate în viitorul apropiat.

Metodologie. Metodologia studiului a combinat analiza curriculumului și a bunelor practici existente în statele membre cu investigarea realităților educaționale concrete, prin intermediul interviurilor și atelierelor de lucru desfășurate cu experți din domeniu. Până la acel moment, nu existau date cuprinzătoare privind statutul creativității în sistemele educaționale naționale, iar rezultatele au evidențiat o serie de disfuncționalități. Deși conceptele de creativitate și inovare sunt frecvent menționate în documentele de politică educațională, lipsește adesea o definiție clară și operațională a creativității, precum și o înțelegere coerentă a impactului acesteia asupra dezvoltării individuale și sociale.

La nivelul practicilor didactice, studiul a identificat obstacole sistemice care limitează cultivarea

creativității în rândul elevilor. Modelul tradițional de predare, cunoscut sub denumirea *chalk and talk*, predominant încă în unele sisteme educaționale, inclusiv în România, este consemnat ca fiind incompatibil cu promovarea gândirii creative și a învățării active. Printre alte dificultăți se numără utilizarea insuficientă a tehnologiilor informaționale și comunicării, sprijinul limitat acordat cadrelor didactice și supraîncărcarea curriculumului. În pofida transformărilor accelerate ale mediului digital și a experienței recente a învățământului online impus de contextul pandemic, aceste probleme persistă în anumite state membre, continuând să afecteze funcționarea și eficiența procesului educațional. Cu toate acestea, documentul nu se limitează la identificarea problemelor existente, ci propune și un set de soluții orientate spre stimularea creativității în procesul educațional, conform Figurii 1.

Structurate pe cinci paliere de intervenție, aceste direcții vizează, printre altele, integrarea tehnologiilor informației și comunicării și a mediilor digitale în actul didactic, dezvoltarea unei culturi educaționale favorabile creativității, precum și implementarea unor schimbări la nivel administrativ și de infrastructură. Deși elaborat în anul 2010, documentul rămâne relevant prin principiile formulate, care pot servi în continuare drept repere pentru elaborarea și ajustarea politicilor educaționale la nivelul statelor membre.

Relevanța acestor recomandări a fost reafirmată în 2018 prin documentele adoptate de Consiliul European, ce subliniază relația fundamentală dintre creativitate și inovare, evidențiind faptul că aceasta din urmă susține dezvoltarea spiritului antreprenorial,

consolidarea valorilor civice și formarea capacității de învățare pe tot parcursul vieții.

Pentru a analiza stadiul de implementare a acestor principii în contexte educaționale diferite din cadrul Uniunii Europene, studiul de față propune o examinare comparativă a politicilor educaționale din trei state membre: Finlanda, stat nordic recunoscut la nivel internațional pentru performanța sistemului său educațional; Lituania, fost stat sovietic care a înregistrat în ultimele trei decenii progrese semnificative în plan social și politic; și România, țară care continuă să se confrunte cu dificultăți structurale persistente în domeniul educației.

Studiul de caz: Finlanda, Lituania, România

Finlanda. Finlanda este recunoscută la nivel mondial ca model educațional, datorită reformelor din ultimele cinci decenii. Creativitatea are un rol central în politicile și practicile educaționale, fiind integrată în curriculumul pentru toate nivelurile de școlaritate. Profesorii sunt încurajați să stimuleze creativitatea prin metode de predare și evaluare, fără a o impune. Succesul sistemului se bazează pe pregătirea riguroasă a cadrelor didactice și pe autonomia lor în adaptarea la situații la clasă.

Pentru elevii din ciclul primar, creativitatea este stimulată în principal prin două modalități: acordarea unui timp mai generos pentru joc într-un mediu favorabil și în cadrul comunității, unde copiii pot explora lumea înconjurătoare într-un mod creativ. Aceștia sunt încurajați să descopere plăcerea învățării și uimirea față de aceasta, dezvoltând o gândire creativă în raport cu realitatea din jur [3, p. 22]. O altă modalitate de cultivare a creativității o reprezintă activitățile practice și diversele forme de ex-

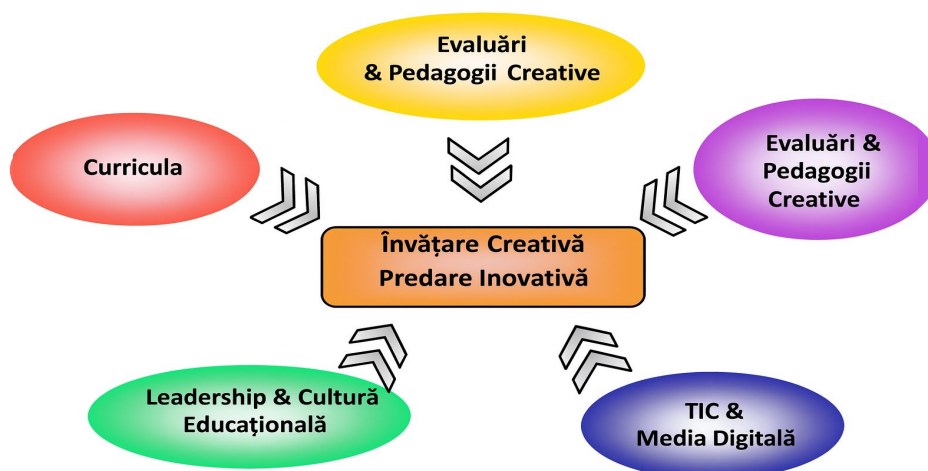

Figura 1. Pilonii învățării creative în politicile educaționale europene.

presie artistică, integrate în curriculum la toate nivelurile educaționale [3, p. 43–44].

În învățământul secundar finlandez creativitatea este recunoscută încă de la început ca una dintre abilitățile esențiale [4, p. 13]. Predarea disciplinelor urmărește cultivarea acesteia, pentru ca ulterior să fie valorificată ca abilitate transversală (Ibidem, p. 54). În cadrul orelor de limbi străine și literatură, elevii sunt încurajați să interpreteze textele în moduri variate și să participe la discuții, ceea ce favorizează manifestarea creativității personale, mai ales în raport cu subiectele abstracte [Ibidem 4, pp. 65–66].

Un exemplu relevant din sistemul educațional finlandez este cel al școlii Kallahti din Helsinki, care evidențiază beneficiile unui mediu în care profesorii dispun de flexibilitatea necesară pentru a se adapta. Aici matematica nu este exersată prin metodele tradiționale, bazate pe culegeri sau materiale clasice, ci prin integrarea acesteia în proiecte inspirate din viața cotidiană, precum calcule pentru design arhitectural sau planificarea excursiilor. Utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) joacă, de asemenea, un rol esențial, completând inițiativele menite să stimuleze creativitatea și aliniindu-se recomandărilor Comisiei Europene.

Lituania. Cea mai relevantă sursă privind politicile educaționale din Lituania este recenzia realizată de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD). În linii mari, sistemul educațional lituanian a reușit să se reinventeze rapid după obținerea independenței în 1991, dezvoltând o educație capabilă să formeze cetățeni pregătiți pentru provocările democrației [7, p. 19]. Cu toate acestea, persistă unele probleme ce necesită atenție, cum ar fi creșterea numărului de elevi în sectorul educației vocaționale și eficientizarea învățământului terțiar [Ibidem, p. 20].

În ceea ce privește promovarea creativității, Lituania, alături de alte state europene, a extins și a reformulat documentele curriculare, astfel încât accentul să nu mai fie pus exclusiv pe acumularea de cunoștințe, ci și pe dezvoltarea gândirii critice și analitice, a competențelor socio-emoționale și a creativității. Profesorilor li se oferă o flexibilitate considerabilă în alegerea strategiilor didactice și a activităților la clasă, autonomia fiind consolidată și prin faptul că școlile și cadrele didactice trebuie să elaboreze un curriculum adaptat specific pentru clasele la care predau [Ibidem, 2017, p. 91]. Această autonomie, similară cu cea promovată în Finlanda,

este considerată esențială pentru a răspunde în mod eficient nevoilor și provocărilor contextuale ale elevilor.

Totuși, OECD recomandă ca deprinderile transversale, inclusiv creativitatea, să fie reflectate și în examenul la finalizarea liceului. Organizația subliniază necesitatea ca examenul să fie aliniat cu orientările curriculumului reformulat, concentrându-se nu doar pe cunoștințe factuale, ci și pe evaluarea capacităților analitice, critice și creative [Ibidem, p. 32]. Astfel, putem observa că unele provocări cu care se confruntă sistemul educațional lituanian, în special cele legate de evaluarea finală a elevilor, prezintă anumite corespondențe relevante cu problemele actuale ale sistemului educațional românesc.

România. Politica educațională din România se situează în prezent la intersecția dintre idealismul unei reforme cuprinzătoare și pragmatismul impus de contextul politic și economic actual. Dimensiunea idealistă este ilustrată în Raportul Ministerului Educației din iunie 2025, care, bazându-se pe o bibliografie solidă și pe probleme reale identificate în sistem, propune un set de reforme în mare măsură aliniate cu orientările teoretice promovate la nivel european. În practică însă, constrângerile politice și economice au determinat autoritățile să adopte măsuri mai restrictive, în multe cazuri divergente de recomandările Comisiei Europene.

În *Raportul de diagnostic al educației și cercetării din România* (2025), elaborat de Daniel David și echipa sa ministerială, sunt analizate în mod sistematic principalele disfuncționalități ale sistemului național de educație. În ceea ce privește învățământul preuniversitar, problemele identificate sunt, în mare parte, convergente cu cele semnalate de Comisia Europeană, la care se adaugă o serie de vulnerabilități specifice contextului național, precum abandonul școlar, infrastructura educațională deficitară și un management instituțional ineficient și insuficient coordonat.

Reforma curriculară propusă, prin revizuirea planurilor-cadru și consolidarea formării continue a cadrelor didactice, integrează implicit creativitatea în cadrul competențelor-cheie vizate. Acestea includ: (1) competențe de limbă și comunicare; (2) competențe multilingvistice; (3) competențe STEM (știință, tehnologie, inginerie și matematică); (4) competențe digitale; (5) competențe de viață; (6) competențe civice; (7) competențe antreprenoriale; (8) competențe de expresie și sensibilitate culturală.

De asemenea, este propusă reformarea mecanismelor de evaluare națională, astfel încât acestea să permită testarea efectivă a competențelor dobândite. În acest context, tehnologiile informației și comunicațiilor (TIC) sunt identificate ca instrumente esențiale în procesul de instruire, fiind subliniată necesitatea formării adecvate a cadrelor didactice pentru utilizarea eficientă a acestora.

În ansamblu, reformele preconizate ce vizează întregul sistem educațional românesc includ elemente compatibile cu dezvoltarea, stimularea și transferul creativității elevilor, atât în mediul școlar, cât și în viața cotidiană, în concordanță cu principiile educației pe tot parcursul vieții.

Pe de altă parte, măsurile anunțate pe parcursul verii anului 2025 conturează o realitate distinctă, adaptată preponderent constrângerilor economice, mai degrabă decât nevoilor educaționale ale elevilor și cadrelor didactice. În pofida recomandărilor privind reducerea numărului de elevi în fiecare clasă, dimensiunea efecivelor școlare a crescut, iar majorarea normei didactice a profesorilor riscă să favorizeze perpetuarea unor practici tradiționale de predare, de tip *chalk and talk*, considerate în literatura de specialitate drept contrare principiilor pedagogice contemporane și bunelor practici educaționale.

O sursă relevantă pentru analiza impactului politicilor educaționale asupra modului în care elevii își dezvoltă și aplică creativitatea în viața cotidiană și în contexte problematice uzuale este reprezentată de evaluările internaționale PISA. Acestea nu vizează acumularea de cunoștințe factuale, ci capacitatea elevilor de a transfera și a utiliza abilitățile dobândite în situații variate, cu relevanță pe termen lung. Printre dimensiunile evaluate se regăsesc, pe lângă competențele de literatură și matematică, și aspecte asociate gândirii creative, investigate prin itemi ce se diferențiază semnificativ de structura evaluărilor tradiționale.

Analiza comparativă a celor trei sisteme educaționale prezentate este realizată pe baza rezultatelor evaluării PISA din anul 2022. După cum

este ilustrat în tabelul 2, se observă diferențe semnificative între performanțele elevilor din România și media europeană în comparație cu rezultatele obținute de elevii din Lituania și Finlanda. Elevii finlandezi înregistrează cele mai ridicate performanțe în cadrul acestui tip de evaluare, orientat spre testarea aplicabilității competențelor creative în contexte diverse, în timp ce România se situează la un nivel inferior, iar Lituania ocupă o poziție intermediară, apropiată de media europeană.

Aceste diferențe pot fi interpretate ca un efect al politicilor educaționale, în special al gradului de autonomie acordat cadrelor didactice în activitatea didactică. Literatura de specialitate și datele comparative sugerează că autonomia profesorilor în selecția metodelor pedagogice și a resurselor didactice corelată cu utilizarea eficientă a tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC), este asociată cu rezultate superioare în ceea ce privește dezvoltarea creativității elevilor. Având în vedere rolul central al creativității în formarea competențelor necesare generațiilor viitoare, se conturează necesitatea ca politicile educaționale din România să integreze aceste recomandări, prin promovarea unor condiții de învățare care să nu inhibe manifestarea creativității, inclusiv în contextul claselor cu un număr excesiv de elevi (Tabelul 1).

Rezultatele evaluării PISA 2022 pentru Finlanda, Lituania și România, în comparație cu media europeană, ne oferă următoarele constatări:

- Finlanda se remarcă prin valori crescute în toate domeniile, inclusiv gândirea creativă;
- Lituania se apropie de media UE, cu un profil echilibrat;
- România are cele mai scăzute scoruri, în special la dimensiunea creativității, ceea ce poate indica o nevoie de revizuire curriculară și didactică;
- Gândirea creativă are valori semnificativ mai mici în toate țările, sugerând că acest domeniu este încă în ascensiune în evaluările internaționale.

Tabelul 1. Frecvența rezultatelor PISA - 2022 în comparație cu media europeană

Țara	Citire	Matematică	Științe	Gândirea creativă
Finlanda	520	490	530	50
Lituania	490	480	490	40
România	430	410	430	30
Media UE	480	470	490	40

În **concluzie**, politicile educaționale exercită în prezent o influență semnificativă asupra stimulării sau, dimpotrivă, asupra inhibării creativității în rândul elevilor. În majoritatea statelor cu sisteme educaționale centralizate, direcțiile și rezultatele procesului educațional depind în mare măsură de aceste politici. Analiza comparativă indică faptul că, în sistemele în care autonomia cadrelor didactice este garantată și adaptată nevoilor specifice ale activității la clasă, nivelul creativității elevilor este mai sporit, aspect reflectat inclusiv în rezultatele evaluărilor

internaționale PISA. În acest context România, se confruntă cu anumite deficiențe în formularea și în implementarea politicilor educaționale, dar are oportunitatea de a valorifica experiența altor state membre ale Uniunii Europene care au testat și au validat astfel de abordări. Aceste exemple demonstrează că dezvoltarea creativității poate fi susținută eficient prin politici educaționale coerente, orientate spre consolidarea autonomiei profesorilor și valorificarea potențialului creativ al clasei de elevi.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. ALA-MUTKA K., CACHIA R., FERRARI A., PUNIE Y. *Creative learning and innovative teaching: Final report on the study on creativity and innovation in education in the EU member states*. Institute for Prospective Technological Studies (Joint Research Centre) / European Commission. ISBN 978-92-79-18974-6.
2. European Commission. *European Year of Creativity and Innovation 2009: Final report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010. Disponibil: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4dcb9e02-4c03-4e5c-b8c2-4c6e-019f89e3>
3. Finnish National Agency for Education. *National core curriculum for early childhood education and care 2022*. Helsinki: Finnish National Agency for Education, 2022. Disponibil: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/National%20core%20curriculum%20for%20ECEC%202022.pdf>
4. Finnish National Agency for Education. *National core curriculum for general upper secondary education 2019*. Helsinki: Finnish National Agency for Education, 2019. Disponibil: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/LOPS2019%20English%20translation%202024%20final_0.pdf
5. FORSTER J. The significance of creativity in our lives. În: *Journal of Creative Studies*, 6(2), 45–59, 2018. Disponibil: <https://doi.org/10.1177/creativestudies.2018.6.2.45>
6. FRANȚUZAN L., ȘEREMET S. Învățarea creativă – un răspuns la provocările societale. În: *International Congress Research – Innovation – Entrepreneurship*, 2nd edition, May 17–18, 2024, Chișinău. Chișinău: CEP UPSC, 2024, pp. 174–182. ISBN 978-9975-46-964-7.
7. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Education in Lithuania*. Paris: OECD Publishing, 2017. Disponibil: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2017/10/education-in-lithuania_g1g8073f/9789264281486-en.pdf
8. SCOTT-BARRETT J., CUZZOCREA F., MORIN A. Nurturing curiosity and creativity in primary school classrooms. În: *European Journal of Education Research*, 12(4), 1782–1799, 2023. Disponibil: <https://doi.org/10.12973/eu-jer.12.4.1782>
9. TAN C.-Y., LAU P. L., LEE S. S. Being creative makes you happier: The positive effect of creativity on subjective well-being. În: *Frontiers in Psychology*, 12, 664310, 2021. Disponibil: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.664310>
10. WEIR K. Improving sibling relationships. În: *Monitor on Psychology*, 53(2). Disponibil: <https://www.apa.org/monitor/2022/03/feature-sibling-relationships>. March, 2022.